Tiden före skriftspråkets uppkomst brukar kallas förhistorisk tid. Skriftspråket har nämligen gett oss vår historia – kunskaper som gått i arv mellan generationerna genom muntlig tradition kunde inte nå lika många, och delar av historien gick förlorad.

En annan fördel med att kunna skriva ner våra tankar är att vi kan koppla ihop dem, analysera dem och skapa nya idéer och koncept. Dessutom kan andra läsa dem och fortsätta skapandet och förädlandet av kunskap.

I en värld utan skriftspråk skulle den här texten varken ha skrivits eller blivit läst. Skriftspråket har gett människor ett extra sätt att kommunicera och lagra information. När vi pratar om informationsbärare i dag är det nog främst datateknik de flesta tänker på, men skriftspråket var den allra första innovationen för spridning av information. Tack vare skriftspråket kan vi kommunicera effektivt på långa avstånd. Brevskrivandet har i många kulturer varit högt värderat och många kända män och kvinnor har skrivit konstfullt formulerade brev som finns bevarade och läses med beundran. Andra brev, skrivna av 1800-talets svenska utvandrare till exempel, berättar om vardagens liv och arbete.

Det är ingen slump att skriftspråket uppfanns i välutvecklade jordbrukarsamhällen. Med hjälp av det skrivna ordet fann människan ett effektivare sätt att bedriva handel och sköta bokföring. Skriftspråket blev även makthavarnas verktyg. Lagar och förordningar kunde skrivas ner och spridas, så på sätt och vis var skrivkonsten med och byggde världens första imperier.

Skriftspråkets långa äventyr började med enkla bildtecken. Ett av de första skriftspråken var kilskriften som skapades i det sumeriska riket i Mesopotamien (dagens Irak) runt 3000 f. Kr. Det bestod av ungefär 600 tecken och användes i 3 000 år. Ett tecken stod vanligtvis för ett ord, men med tiden kom tecknen också att symbolisera stavelser och ljud.

De gamla egyptiernas skriftspråk var ett komplicerat system av bildtecken, hieroglyfer, som stod för både ord och begrepp. De äldsta hieroglyferna som vi känner till är drygt 6 000 år gamla. Egyptiernas bildtecken skrevs också tillsammans med ljudtecken som talade om för läsaren hur ett visst tecken skulle uttalas.

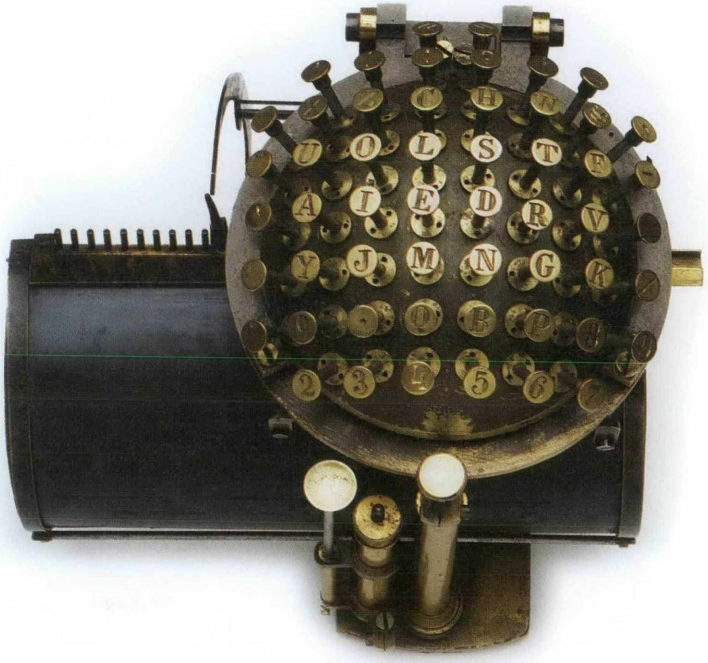
Kinas skriftspråk har även det en lång historia. De äldsta kinesiska bildtecknen anses vara 3 500 år gamla, men det kan finnas äldre exempel som vi ännu inte känner till. Kinas moderna skriftspråk består än idag av tusentals bildtecken, som ofta utgörs av olika delar, den ena representerar tecknets betydelse, medan den andra talar om hur tecknet ska uttalas.

GÅVA FRÅN GUDARNA

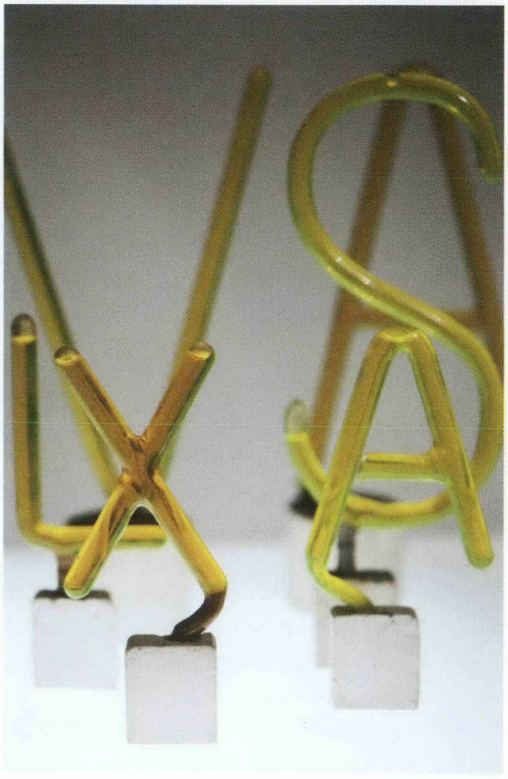
Skrivkonsten var de högre samhällsklassernas privilegium i de forntida civilisationerna, och den trenden höll i sig flera tusen år. I både Egypten och Babylon sågs skriften som en gåva från gudarna. Egyptierna trodde att hieroglyfernas uppfinnare var visdomsguden Thoth, och skrivkonstens gud Nabu var en av Babylons mäktigaste gudar. Skriftspråk som bestod av bildtecken krävde lång utbildning och de som kunde läsa och skriva sågs med respekt och beundran. Ett exempel är Bibelns »skriftlärda».

Den första författare vi känner till hette Enhedu-

Ett av många brev som Gurli Linder skrev till polarforskaren S. A. Andrée 1894–1896. Kärleken till Andrée kom att prägla hennes liv. Idag är hon mest omtalad som en av Sveriges första barnboksrecensenter. Gurli Linders brev till Andrée donerades till Tekniska museet efter hennes död. I Lena Kårelands bok *Ett sällsamt dubbelliv. Gurli Linders memoarer om åren med S. A. Andrée* presenteras breven.

En tidig maskin att skriva med – Rasmus Malling-Hansens »skrivkula» från 1870-talet. Den var världens första fungerade skrivmaskin som serietillverkades. Malling-Hansen som var lärare vid Kgl. Døvstumme-institut i Köpenhamn konstruerade ursprungligen sin maskin för att hjälpa blinda att skriva. Den tillverkades i två utföranden, med tangenter antingen för blindskrift eller som här med versaler och siffror.

Skriftspråk är kommunikation. Dessa fluorescerande skyltbokstäver har tillhört Urania-institutet i Stockholm. Det var Sveriges första populärvetenskapliga centrum, grundat 1928. Institutet stängdes 1938 och dess samlingar skänktes till Tekniska museet.

anna. Hon var dotter till kung Sargon av Akkad och överprästinna. Hymner till gudar som hon skrivit finns bevarade på lertavlor från 2300 f. Kr.

Skriftspråket förenklades betydligt när alfabetet uppfanns. Nu kunde man använda bokstäver som representerade enskilda ljud, och slapp ha ett tecken för varje ord. Det första alfabetiska skrivsystemet var baserat på de egyptiska hieroglyferna och uppfanns i Palestina runt 1600 f.Kr. De grekiska och latinska alfabetena har i sin tur utvecklats ur det feniciska alfabetet.

Runskriften var troligtvis baserad på de grekiska och latinska alfabeten. Runorna var speciellt formade för att kunna ristas i trä eller sten. Runskriften uppstod under 100-talet e.Kr. och användes i de områden som nu är England och Tyskland, men det var i Skandinavien som de fick störst spridning. De ersattes av det latinska alfabetena under 1100- och 1200-talen, men levde länge kvar på sina håll, i Dalarna ända fram till 1800-talet.

ALLA KAN SKRIVA

Skrivkonsten och läs- och skrivkunnigheten var under flera tusen år något för de rika och mäktiga. Tidiga böcker präntades för hand på papyrus eller pergament och de var dyra och sällsynta. Det var genom papperet och tryckkonsten som fler fick tillgång till det skrivna ordet – nyheter, vetenskapliga texter, lagar och underhållning, det vill säga om de haft möjlighet att lära sig läsa och skriva. Upplysningen och industrialiseringen i väst byggde delvis på spridning av nya tankar. Det var första steget mot västvärldens högteknologiska samhälle med obegränsad tillgång till information och kunskap. Tillgången till det skrivna ordet världen över är dock fortfarande ojämlik. I de europeiska länderna är mellan 93 och 99 procent av befolkningen läs- och skrivkunnig. År 2006 var bara 28 procent av Afghanistans befolkning läs- och skrivkunnig och bland kvinnor var skrivkunnigheten ännu lägre, 13 procent.

I it-samhället har de flesta möjlighet att skriva och skriftspråket förändras snabbare än någonsin. Vi hittar på nya förkortningar när vi skriver och skickar sms – vi vill ha det bekvämt, och snabbt ska det gå också.

Det gäller bara att starta en blogg, skaffa sig ett Twitterkonto och dela sina tankar med hela världen. Sociala medier håller på att bli en maktfaktor i samhället.

Det går också att experimentera och leka med skriftspråket, att utmana traditionerna. Poeten Guillaume Apollinaire skrev »calligrammes» eller bilddikter, i vilka han tecknade bilder med hjälp av ord. Svensken Pär Thörn har tillsammans med designstuderande på Malmö högskola skapat en Twitterdikt, ett internetprojekt som ständigt söker efter Twitter-inlägg som börjar med »I am» och skapar en levande dikt som blir längre för var dag som går.

En burk rouge i lyxigt utförande, tillverkad av Barnängens Tekniska Fabrik, troligen runt sekelskiftet 1900. Företaget grundades 1868 och var då bläcktillverkare. I början av 1870-talet började Barnängens tillverka tvål och kosmetika.